

Gezizm, Kolektivizm ve Antidemokrasi

Bilal Sambur

Prof. Dr. | Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü

liberal düşünce, Yıl 18, Sayı 71, Yaz 2013, s. 181 - 186

Ülkemizin siyasi ve sosyal tarihinde Gezi Olayları dediğimiz olgunun çok özel bir yer tutacağı açıktır. Gezi olaylarını son on yılın en önemli kitlesel olaylarından biri olarak okuyabiliriz. Gezi olaylarının kitlesel niteliği yaşanan olayları hiçbir şekilde kutsamayı gerektirmemektedir. Şimdiye kadar Gezi olaylarının lehinde ve aleyhinde çok yazılıp çizildi. Ancak yazılıp çizilenlerin Gezi olaylarını anlamamıza yardımcı olması açısından çokta katkı sunmadığı görülmektedir.

Gezi olaylarının sağlıklı bir değerlendirilmesinin yapılamayışının temel nedeni Gezi olaylarının olduğundan farklı bir şekilde abartılması, ona kendisiyle ilgili olmayan ve değer ve anlam atfedilmesiyle ilgilidir. İnsanlar Gezi konusunda çok duygusal bir tutum içinde oldular, çünkü çoğu kimse kendini Gezi'nin içinde ya da karşısında konumlandırma şeklinde reaksiyoner konumlara yerleştirdiler. Birçok insanın Ak Parti hükümetine olan tepkileri, onları bir şekilde Gezi'yi kutsamaya ve meşrulaştırmaya yönelttiğini söyleyebiliriz.

Gezi olayları konusunda şimdiye kadar farklı görüşler ifade edildi. Herkes kendisine göre bir Gezi kurgusu yaptı. Yapılan analizlere baktığımızda ortada tek bir Gezi'nin değil Gezilerin olduğu gerçeğinden hareket etmemiz gerekmektedir.

- Gezi, Ak Parti iktidarına duyulan toplumsal tepkinin ifadesidir.
- Gezi, Alevilerin yaşadığı mağduriyetler karşısındaki isyanıdır.

- Doksan sonrası kuşağın Ak Parti yönetimine duyduğu yeni bir karşı koyuştur.
- Gezi, gençliğin pasifliğe, siyasetdışılığa ve nesneleştirmeye karşı koyuşunu ifade etmektedir.
- Gençliğin artık beni de dinleyin tepkisidir.
- Gezi, dış güçlerin Ak Parti'ye karşı bir tezgahıdır.
- Gezi, eski düzen yanlılarının öfke ve umutsuzluklarını dışa yansıtmasıdır.
- Gezi, sandıktan umudunu kesenlerin sokak kalkışmalarıyla etkin olma girişimidir.
- Gezi, Erdoğan'ın kibirli, aşağılayıcı, tepeden bakıcı üslubuna duyulan bir tepkidir.
- Gezi, muhafazakar iktidarın icraatları karşısında seküler yaşam tarzlarından endişe duyanların tepkisidir.
- Gezi İstanbul sermayesinin hükümeti etkisizleştirme ve devirme girişimidir.
- Gezi, uluslararası faiz lobisinin Ak Parti'ye karşı yapmış olduğu bir komplodur.
- Gezi, ülkedeki muhalefet boşluğuna duyulan bir tepkidir.

Gezi kalkışmasına dair görüşler listesini uzatmak mümkündür. Görüşlerin farklılığı Gezi konusunda iki karşıt pozisyonun oluştuğunu göstermektedir. Geziye dair ifade edilen bir görüş, mutlak bir şekilde Gezi yandaşlığı veya hükümet yandaşlığı şeklinde bize iki pozisyonu dayatmaktadır. Ancak Gezicilerin veya hükümetin yandaşı olmanın dışında Gezi'nin soğukkanlı bir şekilde özgürlük, demokrasi ve çoğulculuk açısından bir değerlendirmesine ihtiyaç vardır.

Gezi olayları, Taksim Meydanı'nın yayalaştırılması projesi kapsamında Gezi Parkı'nda kesilen ağaçları protesto etmek amacıyla 27 Mayıs'ta bir grubun parkta kalma eylemiyle başladı. Polisin sabahın erken saatlerinde vahşi bir şekilde protestoculara saldırması kamuoyunda büyük bir infial uyandırdı. İstanbul'un her yerinden insanların Taksim'deki polis saldırısını protesto etmek üzere Taksim Gezi Parkı'na toplanması üzerine Gezi Parkı protestosu bir anda bütün Türkiye'yi etkileyen bir eyleme dönüştü.

Polisin protestolar boyunca kitleye müdahalesinin sembolü TOMA araçları ve biber gazı oldu. Olaylar boyunca polisin şiddetli saldırısı, insan hakları ihlali olduğu gibi, vicdan ve insaf ölçülerinin ötesindeydi. Beş kişinin

ölmesi ve yüzlerce kişinin yaralanması Gezi olaylarının en ağır sonucudur. Hayatını kaybeden kişilerin faillerinin hâlâ yargı önüne çıkarılmaması ve serbest kalmaları ise ayrıca büyük bir sorundur. Olaylar sırasında ortaya çıkan palalı ve sopalı grupların göstericilere saldırmaları ve Eskişehir’de ondokuz yaşındaki bir genci öldürmeleri kaygı verici bir gelişmedir. İnsana kasteden güvenlik görevlilerinin ve sivil kişilerin mutlaka yargı önünde hesap vermeleri gerekmektedir.

Olayların spontane veya organize olduğuna dair bir tartışma yapılmaktadır. Olayların ilk gününde polisin Gezi parkındakilere saldırmaları sonucu binlerce insanın polis şiddetini protesto etmek için Taksim’e gelmesi spontane gelişen doğal bir insani tepki olarak gözükmektedir. Ancak bu noktadan sonra Türkiye’nin birçok il ve ilçesinde yapılan gösterilerin ciddi bir organizasyon ve dizayn ürünü olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Olaylarda İşçi Partisi, Türkiye Gençlik Birliği, birçok ufak sosyalist parti, yasadışı sol şiddet örgütleri, CHP, KESK, TMMOB, bazı özel üniversiteler, Alevi derneklerinin öne çıktığı görülmektedir. İstanbul’da birçok holdingin ve sermaye grubunun Gezi olaylarını desteklediğine dair ciddi iddialar bulunmaktadır. Magazin, sinema ve şov dünyasından birçok isim, Gezi olayları boyunca Taksim’e gelmiş ve göstericilere desteğini gösteren şovlarda bulunmuştur. BDP Milletvekili Sırrı Süreyya Önder, olayların ilk gününde dozerin önüne çıkarak ağacın kesilmesine engel olmasına rağmen, BDP ve Kürtler Gezi olaylarına destek vermemiş ve olayların dışında kalmışlardır. Olayları tek bir örgüt veya siyasi partiyle özdeşleştirmek yerine mutlu azınlık, bürokratik elitlerin çocukları, İstanbul sermayesinin bazı kesimleri, Kemalist, ulusalcı, sosyalist, Alevi bir koalisyonun son kalkışmada bir araya geldiği görülmektedir.

Taksim Gezi parkında kesilen ağaçları protesto etmek olayların başlamasının nedeni olarak kamuoyuna ifade edildi. Ancak olayların boyutları, ağaç kesmeye engel olmanın ötesinde olduğu görülmektedir. Dolmabahçe’deki Başbakanlık Ofisini ve Başbakan’ın Keçiören’deki evini ele geçirmek için ciddi saldırılar yapıldı. Kısa süre önce Ak Parti Genel Merkezi’nde Başbakan’ın makam odasına yapılan roketli saldırıyı unutmamak lazımdır. Taksim Platformu adı verilen bir oluşum, hükümete dış politikanın yeniden dizayn edilmesinden birçok büyük projenin iptalini içeren darbe muhtırası gibi bir talepler listesini hükümete bildirdi. Gezi olaylarının görünür gerekçesi ağaç kesimini protesto olmasına rağmen esas hedef hükümet ve Başbakan’ın düşürülmesi ve etkisizleştirilmesi olduğu açıktır.

Gezi göstericileri, hiçbir şekilde barışçıl bir şekilde hükümeti protesto etmek isteyen gruptan oluşmamaktaydı. Gezi kalkışması, şiddet yapma ve

polisi şiddet yapmaya kışkırtmaya dayanmaktadır, çünkü şiddet yoğunlaştıkça göstericiler Türkiye ve dünya kamuoyunun dikkatlerinin kendi üzerlerine yoğunlaşacaklarını umuyorlardı. Başka bir ifade ile Gezi kalkışmacıları, barışçıl yollarla değil, şiddet yoluyla kendilerini herkese duyuracaklarını ve dayatacaklarını hesaplıyorlardı.

Olayların organizesinde ve kitlenin mobilize edilmesinde Twitter başta olmak üzere sosyal medyanın etkin bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Twitter, yaşanan olayları etkin bir şekilde kamuoyuna aktarmanın aracı olduğu gibi, aynı zamanda etkin bir dezenformasyon ve propaganda aracı olarak da kullanılmıştır. Olaylar sırasında büyük medya kuruluşlarının kalkışmaya yer vermemesi ve Penguen belgeselleri vermesi ciddi bir başarısızlıktır. Türkiye, olayları Hayat TV ve Halk TV kanallarının canlı yayınlarından takip etmek durumunda kaldı. Sol, Evrensel ve Aydınlık gazeteleri yoğun bir şekilde militanca ve provokatif bir şekilde Gezi kalkışmasının propagandasını yapmışlardır. CNN kanalının sekiz-dokuz saat kadar Taksim'den olayları canlı vermesi ve CNN sunucularının üslup ve söylemleri, olayların dış destekli olduğunun göstergesi olarak algılanmıştır. Medya araçlarının kendi istekleriyle olayları kamuoyuna yansıtılmaları anlaşılır bir şey olmadığı gibi, bu yaklaşım yaşanan kalkışmanın çok yönlü olarak kamuoyuna yansıtılmasını da engellemiştir.

Gezi olayları boyunca yoğun bir propaganda faaliyeti yapılmıştır. Kamuoyunda tanınan birçok yazar, akademisyen ve gazeteci olayları hep sahip oldukları ideolojik bakışla değerlendirmişlerdir. Kemalist, ulusalcı, Sosyalist ve solcu yazarlar, kalkışmanın kolektivist ve solcu yorumunu ve sunumunu yaparak olayların aktif ideolojik aygıtı olmuşlardır. Gezi kalkışması üzerinden solculuğu, sosyalizmi ve devrimi icat etmeye çalışmak doğal olarak Gezi'nin anlaşılması yerine Gezi'nin etrafında mitler üretilmesine neden olmuştur. Gezi mitlerinin başında 'Gezi Ruhü' denilen Gezinin mistifikasyonu ve metafizikselleştirilmesi geldiği görülmektedir. Gezi Ruhü kavramı etrafında kurgulanan Gezi Metafizikinde, Gezi insanlığın aydınlandığı yer, Geziciler ermişler, yapılan eylemler kapitalizme ve emperyalizme karşı yapılan insanlı, özgür, sınıfsız, adaletli bir dünyanın gerçekleştirmeye çalışan evrensel erdemli pratikler olarak propaganda edilmiştir. Peru ve Arjantin gibi Latin Amerika ülkelerinde daha önce uygulanmış olan tencere-tava çalma, ışık yakıp söndürme, duran adam gibi eylemler süreç içerisinde uygulamaya konulmuştur. Gezi metafiziği, birçok sol ve sosyalist çevrenin devrim ütopyasının gerçekleştiğine ve devrimin Taksim'de göz kırptığına inanmalarını neden olmuştur. Gezi Parkı'nda kurulan çadırlar, Paris Komünü'yle mukayese edilmeye başlanmıştır. Gezi metafiziğinin temel kavramı diren kavramı etrafında

oluşturulmuştur. Gezi metafiziği, bütün Türkiye'yi hükümete karşı direnme-ye motive etmeyi ve cesaretlendirmeyi amaçlamıştır.

Gezi Parkı olayları hakkında şu gerçeğin unutulmaması lazımdır. Gezi Parkı'nın dayandığı sosyal taban hiçbir şekilde homojen değildir, her sosyal olay gibi bu da birçok unsurun bir araya gelmesi sonucu gerçekleştirilmiştir. Olayların ilk gününden itibaren Gezi parkının ve diğer şehirlerde yaşanan olaylara katılan insanların profili sürekli olarak değişmiştir. Gezi olayları sırasında bazı sosyal ve siyasal kesimler ön plana çıkmalarına rağmen yaşanan kalkışmayı tek bir grupla sınırlamak sağlıklı değildir.

Gezi kalkışmasında sol, ulusalıcı, sosyalist olarak kabul edeceğimiz kolektivist ideolojik söylemler önplana çıkmasına rağmen Gezi'nin bir ideolojisi olmadığını söyleyebiliriz. Bir ideolojiye sahip olmayan Gezi'nin sahip olduğu merkezi şey Ak Parti düşmanlığı ve Erdoğan nefretidir. Anti-Erdoğanizm Gezi kalkışmasına katılanları bir araya getiren ortak söylemdir. Erdoğan düşmanlığı ve Türkiye'deki birtakım sosyal ve siyasal gerilim alanlarından beslenen ve kendisini varılmaya çalışan Gezi kalkışması, Erdoğan düşmanlığı üzerinden kendisini bütün Türkiye'ye empoze etmeye kalkışmıştır.

Türkiye'de yaşam tarzlarına, bireysel hak ve özgürlüklere devlet eliyle direkt ve sistematik bir müdahale ve ihlal olmamasına rağmen, Gezi kalkışmacıları, yaşam tarzlarına hükümetin müdahale etme endişesini hep gündemde tutmuşlardır. Gezi kalkışmacılarının dayandığı sosyal, siyasal ve ideolojik kesimler, farklı yaşam tarzlarına saygı ve çoğulculuk konusunda şimdiye kadar ciddi duyarlılık göstermiş kesimler değildirler. Yıllardır Kürtlerin hak ve özgürlükleri ihlal edilmesine ve dindar insanların birçok hakkı gasp edilmesine rağmen, bu kesimlerden hiçbir ciddi tepki ortaya çıkmamıştır. Geziciler, sadece kendi yaşam tarzı ve ideolojilerinin üstün olduğuna inanan, sadece kendilerinin saygıyı hak ettiğini düşünen, doğru yaşam tarzı ve ideolojiye sahip olmalarından dolayı kendilerini diğer toplumsal kesimlerin üstünde gören totaliter ve otoriter bir dünya ve zihin algısına sahip bulunmaktadır.

Gezi kutsallaştırıldığı gibi Gezi katılımcıları da kendilerini kutsallaştırmış ve ermiş pozisyonuna çıkarmışlardır. Geziyi gerçekleştiren kuşağın çok farklı olduğu, itiraz etmek isteyen, dünyayı değiştirmek isteyen, siyasette ve toplumda daha söz hakkı isteyen, geleneksel hiyerarşilerin ve klişelerin dışında düşünen, bilgisayarla büyüyen ve ulaştığı bilgi kaynaklarıyla farklı bir dünya tasarlayan yeni bir genç kuşağın yani Y kuşağının ortaya çıktığı iddia edilmiştir. Gezi boyunca üretilen bazı sloganlar ve mizah, Y kuşağının yaratıcı zekasının ürünleri olarak yüceltilmiştir. Her kolektivist ideolojinin yaptığı gibi, Gezi'nin kolektivist mantığı da gençliğe yüce misyonlar yükle-

mektedir ve gençleri sahte olarak yüceltmektedir. Y kuşağı bir kurgu olduğu gibi, Gezicilerin derinlikli, nitelikli ve birikimli insanlar oldukları da bir efsaneden ibarettir. Gezi olayları, Geziye katılanların yüzeyselliğini, dünyadan kopukluğunu, önyargılılığını ve klişeleri ezberlemekten öteye geçmeyen bir zihinsel yapıya sahip olduklarını göstermektedir. Geziciler arkaik bir dünyanın mensuplarıdır. Gezi olayları boyunca ortaya hiçbir ciddi metin, tez veya fikir ortaya konmamıştır. Erdoğan karşıtı küfürler, soğuk savaş döneminden kalan sol ve sosyalist sloganlar Gezi eylemcilerinin sığılığını ve niteliksizliğini göstermektedir. Gezi eylemcileri, ortaya ciddi bir metin veya tez koyamamanın acizliğinden dolayı kitap okuyan genç pozları vererek Gezi'de bir Y kuşağı müsameresi yapmışlardır.

Gezi kalkışmasının esas hedefi demokrasinin ortadan kaldırılmasıdır. Gezi kalkışmacıları demokrasinin sadece sandıktan ibaret olmadığı safsatasını sürekli olarak işleyerek demokratik yollardan seçilmiş mevcut hükümetin meşruluğunu sorgulamayı, bu hükümetin ülkeyi yönetmeye hakkı olmadığını kısıcası ülkeyi yönetilemez ve toplumu konuşamaz hale getirmeyi amaçlamışlardır. Demokrasilerde katılımın nasıl sağlanacağı ve vatandaşın sosyal ve siyasi hayatta nasıl aktif olacağı sürekli olarak tartışılmaktadır. Gezi kalkışması, siyasi ve sosyal alanda özne olarak katılmayı amaçlayan bir 'aktif vatandaşlık' talebinden ziyade, demokrasinin temel katılım aracı olan sandığı etkisizleştirme ve önemsizleştirme suretiyle sokak gösteri ve işgalleriyle bütün topluma kendisini empoze etmeyi, ülkeyi yönetmenin kendi hak ve imtiyazları olduğunu talep eden otoriter bir 'azgın vatandaşlık' profili ortaya koymuştur.

Gezi olaylarının en büyük karakteristiğinin bireysellik olduğu iddia edilmektedir. Bu iddianın aksine Gezi kalkışmalarında olmayan tek şey bireydir. Bireyi inkar eden ve bireyin karşısında olan örgüt, ulusalcılık, sınıf, özel mülkiyet ve ekonomik özgürlük karşıtlığı, ekolojik fetişizm, komünal hayat, Kemalizm ve sosyalizm gibi kolektivizmin bütün versiyonları Gezi kalkışmasında mevcuttur. Bireyi, özgürlüğü, barışı ve çoğulculuğu inkar eden 'Gezizm', demokrasiyi de ortadan kaldırmayı amaçlayan bir kalkışma olarak siyasi tarihimize geçmiş bulunmaktadır.